

دانشگاه لرستان

دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی

گروه اقتصاد و توسعه کشاورزی

عنوان:

**ارزیابی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت تعاونی فارغ التحصیلان علوم دامی
استان لرستان**

پژوهش و نگارش:

علیرضا ناصری

استاد راهنما:

دکتر سعید غلامرضایی

استاد مشاور:

مهدی رحیمیان

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.Sc)
در رشته توسعه روستایی

شهریور ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ارزیابی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت تعاونی فارغ
التحصیلان علوم دامی استان لرستان

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم؛

آنها که وجودم برایشان همه رنج بود و وجودشان برایم همه عمر

توانشان رفت تا به توانایی برسم

مویشان سفید گشت تا رویم سفید بماند

آنها که فروغ نگاهشان، گرمی کلامشان و روشنی رویشان سرمایه های جاودانی من است.

وهمسر مهربانم

که در تمام لحظات زندگی همواره یار و یاور من بوده است.

سپاس بی پایان بر:

ایزد باریتعالی را که در لحظه لحظه زندگی خود، حضور نعمت های بیکران او را دیده ام و ستایش به درگاه او که مرا در انجام این پژوهش یاری کرد تا شمه ایی از آنچه در مکتب اساتید آموخته و یا به تجربه اندوخته ام به عنوان ره آوردی مختصر ارائه نمایم.

استاد راهنمای بزرگوارم **جناب آقای دکتر سعید غلامرضایی** که زحمت راهنمایی این پایان نامه را بر عهده گرفتند و همواره در تمام دوران تحصیل در دانشگاه لرستان مرا یاری نموده و با دقت و حوصله اینجانب را در تهیه و تدوین این پژوهش یاری کرده و افق های جدیدی در برابر دیدگانم گشود و مهارت های ارتباطی را به من آموخت. من همواره به شاگردی ایشان افتخار می کنم.

استاد مشاور گرامیم **جناب آقای دکتر مهدی رحیمیان** به پاس همراهی بی دریغ و هم فکری های سودمندشان نه فقط در مشاوره پایان نامه بلکه در تمام دوران تحصیلم در دانشگاه لرستان و به پاس آنچه مرا آموختند از اخلاق و دانش.

چکیده

هر سازمانی به منظور آگاهی از مطلوبیت و موفقیت فعالیت های خود نیاز مبرم به نظام ارزیابی دارد. تعاونی ها نیز به عنوان شکل هایی مردم نهاد همچون سایر سازمان ها و تشکلهای نیازمند ارزیابی می باشند. ارزیابی یک ابزار مهم برای برنامه ریزی و کنترل شرکت های تعاونی است، اگر یک تعاونی اثرات اقتصادی و اجتماعی خود بر اعضا را شناسایی و نقاط قوت و ضعف خود را بشناسد می تواند با برنامه ریزی در راستای رضایت مندی اعضا و رسیدن به اهداف و آرمان های خود گام بردارد. هدف این پژوهش ارزیابی اثرات اقتصادی - اجتماعی شرکت فارغ التحصیلان علوم دامی استان لرستان می باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه اعضای شرکت تعاونی فارغ التحصیلان علوم دامی استان لرستان می باشند، حجم نمونه مورد نیاز برای این تحقیق با کمک فرمول کوکران ۱۱۰ نفر تعیین گردید، برای نمونه گیری روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شد و جهت گردآوری داده ها از پرسشنامه ای که روایی آن توسط پانل متخصصان و پایایی آن با کمک آلفای کرونباخ برای اثرات اجتماعی ۰/۹۶۵ و برای اثرات اقتصادی ۰/۹۴۷ تعیین گردید استفاده شد. سودآوری و مقرون به صرفه بودن ادامه فعالیت های شرکت نیز با کمک روش تحلیل هزینه به فایده مورد بررسی قرار گرفت و با روش تحلیل SWOT نقاط قوت و ضعف، فرصت ها و تهدیدهای شرکت شناسایی و راهبردها و راهکارهایی مناسب با آن ها پیشنهاد گردید. یافته ها نشان داد که افزایش مشارکت و ایجاد اعتماد بین اعضا به عنوان مهمترین اثرات اجتماعی شرکت بر اعضا و افزایش قدرت چانه زنی فارغ التحصیلان دامپروری، افزایش دانش و مهارت دامداران و افزایش همکاری های علمی در بخش دامپروری به عنوان مهمترین اثرات اجتماعی بر بخش دامپروری استان می باشد و در ارزیابی کلی اثرات اجتماعی شرکت از دیدگاه اعضا در حد مطلوب (متوسط به بالا) تعیین گردید. در زمینه اثرات اقتصادی بر اعضا اشتغال زایی و افزایش درآمد اعضا بعنوان مهمترین اولویت ها و افزایش رشد اقتصادی بخش دامپروری (بواسطه گسترش بکارگیری فناوری های نوین)، گسترش شبکه توزیع نهاده های دامی، کمک به رونق بازار محصولات دامی به عنوان مهمترین اثرات اقتصادی بر بخش دامپروری استان عنوان شد که از دیدگاه اعضا، شرکت در زمینه اثرات اقتصادی بر اعضا چندان موفق نبوده و اثرات آن کمتر از حد میانگین موثر است. هرچند که در زمینه اثرات اقتصادی بر بخش دامپروری عملکرد بهتری داشته و دارای میانگین متوسط می باشد. سودآوری و مقرون به صرفه بودن ادامه فعالیت های شرکت نیز با کمک روش تحلیل هزینه به فایده به اثبات رسید. باتوجه به آنچه که از آزمون های همبستگی بدست آمده می توان چنین ادعا نمود که اشتغال اعضا در افزایش رفاه اقتصادی آنان و ایجاد رضایت مندی از عضویت در شرکت موثر است، لذا اشتغال می تواند علاوه بر اثرات اقتصادی بر شاخص های اجتماعی نیز اثر گذار باشد که نشان از اهمیت مقوله اشتغال و نقش آن در زندگی اعضا دارد. از جداول فراوانی و آزمون کای اسکور نتیجه گرفته می شود که با وجود اینکه بالاترین درصد بیکاری اعضا مربوط به زنان است لکن بالاترین اشتغال زنان نیز در بخش تعاونی است که این امر نشان دهنده این است که زنان شرکت را محل مناسبی برای کار و فعالیت می دانند و این موضوع موجب تفاوت نگرش اعضا نسبت به اثرات اقتصادی - اجتماعی شرکت در دو گروه مردان و زنان عضو تعاونی شده است. ارزیابی عملکرد شرکت به روش SWOT نشان می دهد که شرکت در وضعیت ST می باشد بدین معنی که با وجود ثبات شرکت و نقاط قوت درونی آن از طرف محیط بیرونی شرکت با تهدیدهای عمده ای مواجه می باشد که اگر در جهت رفع این تهدیدها برنامه ریزی مناسب صورت نگیرد در آینده با مشکلات زیادی مواجه خواهد شد. برای حل این مسائل تنوع بخشی به خدمات، گسترش محدوده مکانی ارائه خدمات به استان های همجوار، تعامل بیشتر با بانک تعاون، صرفه جویی در هزینه ها و آموزش های کاربردی اعضا و کارکنان شرکت پیشنهاد می گردد.

واژگان کلیدی: تعاونی، ارزیابی، فارغ التحصیلان، اشتغال، دامپروری

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه
فصل اول : کلیات تحقیق.....	۱.....
۱-۱-مقدمه	۲.....
۱-۲-بیان مسئله.....	۳.....
۱-۳-اهمیت و ضرورت تحقیق	۷.....
۱-۴-اهداف تحقیق	۹.....
۱-۴-۱-اهداف اصلی تحقیق.....	۹.....
۱-۴-۲-اهداف فرعی تحقیق.....	۹.....
۱-۵-محدوده های تحقیق.....	۹.....
۱-۶-سوالات تحقیق	۱۰.....
۱-۷-محدودیت های تحقیق	۱۰.....
۱-۸-تعریف واژگان.....	۱۱.....
فصل دوم	
۱-۲-مقدمه.....	۱۳.....
۲-۲-کلیات.....	۱۴.....
۲-۲-۱-تعاون	۱۵.....
۲-۲-۲-تعاونی	۱۵.....
۲-۲-۳-تفاوت تعاونی ها با سایرینگاه های اقتصادی.....	۱۶.....
۲-۲-۴-انواع شرکتهای تعاونی.....	۱۷.....
۲-۲-۴-۱-انواع شرکتهای تعاونی از لحاظ نوع فعالیت.....	۱۷.....
۲-۲-۴-۲-انواع شرکتهای تعاونی از لحاظ نوع عضویت.....	۱۸.....
۲-۲-۴-۳-انواع شرکتهای تعاونی براساس گرایش.....	۱۸.....

۱۹ ۵-۲-۲-تاریخچه تعاون
۲۰ ۶-۲-۲-تعاونی‌های سنتی در ایران
۲۱ ۷-۲-۲-تعاونی‌های رسمی در ایران
۲۲ ۸-۲-۲-نقش‌ها و اثرات اقتصادی اجتماعی تعاونی‌ها
۲۲ ۱-۸-۲-۲-نقش تعاونی‌ها در ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی
۲۳ ۲-۸-۲-۲-تعاونی‌ها و مشارکت اعضا
۲۴ ۳-۸-۲-۲-تعاونی‌ها و اشتغال فارغ التحصیلان
۲۵ ۴-۸-۲-۲-تعاونی‌ها و حل مسائل جامعه
۲۶ ۵-۸-۲-۲-تعاونی‌ها و توسعه
۲۸ ۹-۲-۲-بخش تعاون در قوانین و برنامه‌های دولت
۳۰ ۱۰-۲-۲-محدودیت‌های بخش تعاونی
۳۱ ۱۱-۲-۲-معرفی شرکت فارغ التحصیلان
۳۳ ۳-۲-پیشینه تحقیق
۳۳ ۱-۳-۲-پژوهش‌های خارجی
۳۵ ۲-۳-۲-پژوهش‌های داخلی
۳۷ ۳-۳-۲-پایان نامه‌های مرتبط
۳۸ ۴-۲-چهارچوب نظری
 فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۴۱ ۱-۳-مقدمه
۴۱ ۲-۳-روش پژوهش
۴۲ ۳-۳-متغیرهای تحقیق
۴۲ ۱-۳-۳-متغیرهای مستقل
۴۲ ۲-۳-۳-متغیرهای وابسته

۴۳	۳-۴-تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق.....
۴۵	۳-۵-فرضیات تحقیق
۴۷	۳-۶-جامعه آماری
۴۷	۳-۷-روش نمونه گیری و انجام تحقیق.....
۴۷	۳-۷-۱-تعیین حجم نمونه.....
۴۷	۳-۷-۲-ابزار گردآوری داده ها.....
۴۸	۳-۷-۳-روایی پژوهش.....
۴۸	۳-۷-۴-پایایی پژوهش
۴۹	۳-۸-روش های تجزیه و تحلیل داده ها.....
۴۹	۳-۸-۱-روش های آماری توصیفی
۵۰	۳-۸-۲-روش های آماری تحلیلی و استنباطی
۵۰	۳-۸-۳-تحلیل همبستگی
۵۰	۳-۸-۴-تحلیل اقتصادی
۵۱	۳-۸-۴-۱-تحلیل هزینه به فایده.....
۵۲	۳-۸-۵-روش تحلیل SWOT
۵۲	۳-۸-۵-۱-نحوه پیدایش SWOT
	فصل چهارم: یافته ها و نتایج
۵۵	۴-۱-مقدمه
۵۵	۴-۲-توزیع فراوانی برحسب جنسیت
۵۵	۴-۳-توزیع فراوانی برحسب وضعیت تاهل
۵۵	۴-۴-توزیع فراوانی برحسب سطح تحصیلات.....
۵۶	۴-۵-توزیع فراوانی برحسب محل اخذ مدرک تحصیلی.....
۵۶	۴-۶-توزیع فراوانی برحسب وضعیت اشتغال.....

- ۷-۴-توزیع فراوانی برحسب وضعیت اشتغال و جنسیت.....۵۷
- ۸-۴-توزیع فراوانی برحسب ارتباط شغل ورشته تحصیلی.....۵۷
- ۹-۴-توزیع فراوانی برحسب خاستگاه۵۷
- ۱۰-۴-توزیع فراوانی برحسب موقعیت در شرکت.....۵۸
- ۱۱-۴-ارزیابی اثرات اقتصادی اجتماعی۵۹
- ۱۲-۴-ارزیابی اثرات اجتماعی شرکت براعضا.....۵۹
- ۱-۱۲-۴-سرمایه اجتماعی۵۹
- ۲-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در تقویت روحیه همکاری بین اعضا۶۰
- ۳-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در ایجاد انسجام بین اعضا۶۰
- ۴-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در افزایش آگاهی های اعضا۶۱
- ۵-۱۲-۴-ارزیابی سرمایه اجتماعی۶۱
- ۶-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در بینش اعضا۶۲
- ۷-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در افزایش مشارکت۶۲
- ۸-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در منزلت اجتماعی۶۳
- ۹-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در امیدواری نسبت به آینده شغلی۶۳
- ۱۰-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در ایجاد رضایت مندی۶۳
- ۱۱-۱۲-۴-ارزیابی اثر شرکت در اعتماد به نفس و خودباوری۶۴
- ۱۲-۱۲-۴-ارزیابی کلی اثرات اجتماعی براعضا۶۵
- ۱۳-۴-ارزیابی اثرات اقتصادی براعضا۶۵
- ۱-۱۳-۴-ارزیابی اثر شرکت در اشتغالزایی اعضا.....۶۵
- ۲-۱۳-۴-ارزیابی اثر شرکت برافزایش درآمد اعضا۶۶
- ۳-۱۳-۴-ارزیابی اثر شرکت در رفاه اقتصادی براعضا۶۶
- ۴-۱۳-۴-ارزیابی کلی اثرات اقتصادی براعضا۶۷

۶۸.....	۱۴-۴-ارزیابی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت بر اعضا.....
۶۸.....	۱۵-۴-ارزیابی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت بر بخش دامپروری استان.....
۶۹.....	۱۶-۴-ارزیابی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت بر بخش دامپروری استان.....
۶۹.....	۱۷-۴-ارزیابی اثرات اجتماعی شرکت بر بخش دامپروری استان.....
۷۰.....	۱۸-۴-ارزیابی کلی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت بر بخش دامپروری استان.....
۷۱.....	۱۹-۴-ارزیابی کلی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت تعاونی فارغ التحصیلان علوم دامی.....
۷۲.....	۲۰-۴-آمار استنباطی.....
۷۲.....	۲۱-۴-آزمون همبستگی.....
۷۲.....	۲۲-۴-آزمون فرضیه ها.....
۷۴.....	۲۳-۴-آزمون کای اسکوتر.....
۷۴.....	۲۴-۴-آزمون فرضیه ها.....
۷۵.....	۲۵-۴-مقایسه میانگین ها.....
۷۷.....	۲۶-۴-تحلیل هزینه به فایده.....
۷۸.....	۲۷-۴-ارزیابی عملکرد تعاونی فارغ التحصیلان علوم دامی استان لرستان به روش SWOT.....
۸۳.....	۲۸-۴-راهبرد ها.....
.....	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها.....
۸۶.....	۱-۵-مقدمه.....
۸۷.....	۲-۵-تحلیل آمار توصیفی.....
۸۸.....	۳-۵-تحلیل ارزیابی اثرات اقتصادی- اجتماعی (بر اعضا شرکت).....
۸۸.....	۴-۵-تحلیل ارزیابی اثرات اقتصادی- اجتماعی (بر بخش دامپروری استان).....
۸۹.....	۵-۵-تحلیل آمار استنباطی.....
۹۰.....	۶-۵-تحلیل مقایسه میانگین ها.....
۹۱.....	۷-۵-تحلیل SWOT.....

۸-۵- نتیجه گیری..... ۹۲

۹-۵- پیشنهاد ها ۹۳

۱-۹-۵- پیشنهادها در سطح شرکت..... ۹۳

۲-۹-۵- پیشنهادها در سطح کلان (دولت)..... ۹۴

۱۰-۵- پیشنهاد به پژوهشگران علاقمند به تحقیق در زمینه های مرتبط..... ۹۵

فهرست منابع و مآخذ

منابع فارسی ۹۷

منابع لاتین..... ۱۰۶

فصل اول

در سال‌های اخیر تلاش‌های زیادی در جهت بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه صورت گرفته و الگوهای بسیاری در این خصوص ارائه گردیده است. اما بدون لحاظ شرایط و امکانات موجود در کشور و در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص، دستیابی به رشد اقتصادی مطلوب و توسعه دلخواه میسر نخواهد شد یکی از مباحثی که ذهن جامعه‌شناسان، اقتصاددانان و دولتمردان را به خود مشغول نموده این است که برای رفع این مشکلات در کشوری با خصوصیات خاص آن چه باید کرد؟ از جمله راه‌های روشن و تجربه شده برای رفع یا کاهش معضلات و مشکلات اقتصادی و اجتماعی، استفاده از شیوه تعاونی و تقویت روحیه همکاری و مشارکت در بین مردم است (خفایی، ۱۳۸۸). تعاون، همیاری، تقویت روح تفکر و مشارکت جمعی ابزارهایی مناسب در برقرای عدالت و توسعه همه جانبه محسوب می‌شوند و بخش تعاون با رویکرد اقتصاد اجتماعی تنها بخش اقتصادی است که با بهره‌گیری از عوامل یادشده با تأکید بر ارزش انسانی و تشریک مساعی رو به سوی اقتصاد مردمی دارد (فیض‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۸).

در واقع بخش تعاون اهرم مناسبی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌رود که می‌تواند در استفاده بهینه از شرایط زندگی، کار و تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد (ترکمان و افشار، ۱۳۸۴). تعاونی‌ها ثابت کرده‌اند که یکی از بهترین جلوه‌های مشارکت سازمان یافته مردم در امور اجتماعی و اقتصادی می‌باشند، زیرا تعاونی‌ها از جمله تشکل‌هایی هستند که با سرمایه و مدیریت مردم تشکیل می‌شوند و منافع و امتیازات حاصل از آنها نیز نصیب خود مردم می‌گردد.

شرکت‌های تعاونی، سازمان‌های مشارکتی هستند که نشانه بارز در آنها دخالت دموکراتیک اعضا در برنامه ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مربوط به اداره امور شرکت می‌باشد، اعضا شرکت تعاونی می‌بایست در تمام مراحل برنامه‌ریزی از تصمیم‌گیری تا اجرا و ارزشیابی فعالیت‌ها دخالت آشکار و داوطلبانه داشته باشند.

در واقع این خصیصه عضو مدار بودن برنامه‌های شرکت‌های تعاونی است که مهم‌ترین و اساسی‌ترین هویت، تعاونی بودن آنها محسوب می‌گردد (شیخی و ارفعی، ۱۳۸۸).

در این بین تعاونی‌های دانش‌آموختگان بخش کشاورزی به واسطه دارا بودن خصایصی چون وجود تحصیل کردگان، امکان ایجاد اشتغال، امکان بیشتر و بهتر پذیرش نوآوری‌ها و دانش بنیان

بودن می‌توانند به عنوان راهکاری جهت اشتغال و ساماندهی فارغ التحصیلان این رشته‌ها به شمار آیند.

بیان مسئله ۱-۲

نرخ رشد بالای جمعیت در دهه‌های گذشته، جوان بودن {نسبی} جمعیت و وقوع انفجار جمعیت در مراحل نخستین توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور از یک سو و کمبود سرمایه، تولید، عدم سرمایه‌گذاری و امکانات لازم در زیر ساخت‌های توسعه و عدم ایجاد ظرفیت‌ها و فرصت‌های اشتغال از سویی دیگر، کشور را با بحران بیکاری در سطح وسیع مواجه ساخته است (آزادمنش و ایمنی، ۱۳۸۷). بیکاری به عنوان یک پدیده مخرب دارای پیامدهای ناگواری است، پیامد بیکاری در بعد اقتصادی ایجاد مشاغل کاذب، فقر و تورم و در بعد اجتماعی، تنش‌های اجتماعی و بزهکاری است. اما گذشته از آن بیکاری از عوامل زمینه ساز بروز نابسامانی‌های روانی است. این معضل، از عمده‌ترین عوامل فشار روانی در زندگی افراد بزرگسال است زیرا برای اکثر مردم کار چیزی فراتر از وسیله تأمین معاش تلقی می‌گردد. کار سبب بالا رفتن موقعیت اجتماعی و موجب فعالیت ذهنی و جسمی می‌شود، به اوقات زندگی فرد نظم و ساختار می‌بخشد و سبب گسترش تلاش‌های انسانی می‌شود و حس هدف و مقصود مشترک می‌آفریند (فدایی و بیگی، ۱۳۹۰).

معضل بیکاری برای همه اقشار فعال کشور آزار دهنده و برای اقتصاد کشور بازدارنده است، لکن موضوع اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی حساسیتی دوچندان را طلب می‌کند، چرا که از یک سو دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها به عنوان سرمایه‌های انسانی متخصص کشور از علم و مهارت لازم برخوردارند و با اشتیاق بسیار، متقاضی مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی کشورند و از سوی دیگر، ماشین‌سازندگی و چرخه اقتصادی کشور به وجود آنها، از لحاظ سرمایه‌گذاری‌های انجام شده روی آنها، به میزان بیشتری نیازمند است و می‌توانند مثمر ثمر واقع شوند (گل محمدی، ۱۳۸۴).

بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی دلایل متعددی دارد از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

عدم تناسب بین رشد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با رشد ایجاد فرصت‌های شغلی.

پایین بودن رشد فرصت‌های شغلی مناسب و برخوردار از قابلیت‌های لازم برای بکارگیری دانش‌آموختگان دانشگاهی.

عدم تناسب بین آموخته‌های علمی دانش‌آموختگان در دانشگاه‌ها و مهارت‌های ادراکی و تجربی مورد نیاز فعالیت‌های اقتصادی.

عدم برخورداری نظام آموزش عالی از یک سیستم فراگیر توسعه فرهنگ کارآفرینی در میان دانش‌آموختگان دانشگاهی.

عدم آشنایی مقامات و مسئولین ارشد مراکز دانشگاهی با اهمیت توسعه روحیه و گسترش صفات کارآفرینی در میان دانش‌آموختگان دانشگاهی.

پایین بودن سطح مهارت‌های علمی دانش‌آموختگان دانشگاهی.

فقدان مراکز مهم پرورش کارآفرینان از میان دانش‌آموختگان دانشگاهی تا قبل از سال ۸۰ در کشور.

عدم حمایت کافی از مراکز کارآفرینی دانشگاهی در کشور .

عدم حمایت سیاست‌ها و قوانین خاص حمایت از دانش‌آموختگان دانشگاهی در مسایل مالی، سرمایه‌گذاری، فنی، تکنولوژیکی و امور مشاوره‌ای که قصد راه‌اندازی فعالیت‌های اقتصادی را دارند (هزار جریبی، ۱۳۸۰).

در این بین با توجه به توسعه‌ی مراکز آموزش عالی در سطح کشور، شمار دانش‌آموختگان رشته‌های دانشگاهی بویژه رشته‌های کشاورزی رو به افزایش است، اما عدم موازنه بین تعداد دانش‌آموختگان با فرصت‌های شغلی موجود در بخش‌های مختلف اقتصادی (و کمبود تقاضای بازار کار) موجب بروز پدیده‌ی مخرب اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی شده است که این معضل در بخش کشاورزی حادث‌تر به نظر می‌رسد. (حاجیوند و خسروی، ۱۳۹۰). براساس آمار مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰ نرخ بیکاری در کل کشور ۱۲/۳ درصد، نرخ بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی ۱۹/۴ درصد و نرخ بیکاری دانش‌آموختگان کشاورزی ۲۴/۸ درصد بوده است (وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۱). که با توجه به آمار ذکر شده بیکاری در بین دانش‌آموختگان کشاورزی بیش از دو برابر میانگین کشوری و بالاتر از میانگین بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی است که این نشان‌دهنده اهمیت موضوع اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته‌های کشاورزی می‌باشد.

عوامل موثر بر اشتغال فارغ التحصیلان کشاورزی را میتوان به ۶ دسته شامل: سوابق تحصیلی، مهارت‌های حرفه‌ای، روحیه کارافرینی، تجارب عملی، مهارت‌های ارتباطی و زمینه‌های اقتصادی اجتماعی تقسیم‌بندی نمودند (Mirakzadeh and Ghiasy, 2011).

برای عدم اشتغال فارغ التحصیلان این بخش نیز دلایل ذیل را می‌توان ذکر نمود:

مشکلات ساختاری بخش: نوع نظام بهره‌برداری غالب

مشکلات ساختاری آموزش و تحصیلات عالی و منطبق نبودن آن با نیازهای اقتصادی

جاذبه‌های فعالیت در بخش‌های غیرکشاورزی بدلیل درآمد بالاتر و منزلت اجتماعی بیشتر

مشکلات مربوط به فضا و مکان فعالیت

مشکلات در بخش عمومی و عدم استخدام در بخش دولتی

مشکلات بخش خصوصی شامل کمبود نقدینگی و کوچک بودن واحدهای زراعی

ناهماهنگی جنسیت بامشاغل تخصصی بویژه در بین دانش‌آموختگان دختر (گل محمدی، ۱۳۸۶).

با آنچه ذکر شد لزوم هرچه بیشتر برنامه‌ریزی برای اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهی و بویژه رشته‌های کشاورزی بشدت احساس می‌گردد در این میان شرکت‌های تعاونی به عنوان یکی از عوامل موثر بر افزایش رفاه و کاهش بیکاری مطرح می‌باشند، تجربیات کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته نشان می‌دهد که در بسیاری از این کشورها شرکت‌های تعاونی با جمع‌آوری سرمایه اندک گروه‌های کم درآمد توانسته‌اند به موازات بخش خصوصی، بنگاه‌های اقتصادی قدرتمندی تاسیس کنند و در ایجاد تعادل درآمدی و افزایش اشتغال نقش داشته باشند (هادی فتحی و همکاران، ۱۳۹۰). تعاونی‌ها به عنوان یکی از اشکال سازمان‌های مردمی دارای قابلیت‌های فراوان جهت ایفای نقش در پشتیبانی اقتصادی جوامع می‌باشند (شیری و همکاران، ۱۳۸۹).

بررسی اجزای نظام اقتصادی کشور در سطح کلان نشان می‌دهد بخش تعاون به عنوان یکی از بخش‌های سه‌گانه اقتصاد کشور، زمینه‌ساز مشارکت مؤثر مردم در فعالیت‌های اقتصادی اجتماعی بوده و نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه فرصت‌های شغلی در جامعه داشته است به علاوه با توجه به سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴

قانون اساسی مبنی بر کاهش نقش دولت در فعالیت‌های اقتصادی و افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی، زمینه‌ها و ظرفیت‌های مناسبی برای فعالیت‌های اشتغال‌زا در بستر تعاونی فراهم آمده است (اورنگی و همکاران، ۱۳۸۹).

با تأسیس شرکت‌ها یا اتحادیه‌های تعاونی، دو نوع اشتغال در جامعه ایجاد می‌شود: نوع اول اشتغال برای اعضای تعاونی‌هاست و نوع دوم، برای افرادی است که بدون عضویت در شرکت به صورت کارکنان، مزد و حقوق دریافت می‌کنند و در ضمن با آغاز فعالیت یک شرکت تعاونی علاوه بر شاغل شدن به تولید کالاها و خدمات می‌پردازند (احمدپورداریانی، ۱۳۸۱).

علاوه بر این تعاونی‌ها شرکت‌های اقتصادی اخلاق محورند که در سایه مشارکت گروهی، هدف تحقق عدالت اجتماعی را با حذف واسطه‌ها و کارفرمایان دنبال می‌کنند در واقع تعاونی‌ها با ایجاد شبکه توزیع یکپارچه و وسیع، بر بازار حاکمیت می‌یابند و قیمت‌های نامتعادل را از طریق رقابت منطقی (تولید و توزیع مستقیم) تعدیل می‌کنند. علاوه بر این تعاونی‌های با کارآفرینی و ایجاد فرصت شغلی برای اعضای خود، در زمینه تعمیم و ترویج بعد اجتماعی و فرهنگی تعامل در کار، همیاری، خودباوری، مسئولیت‌پذیری و دگرخواهی در بین آحاد جامعه فعال می‌باشند.

یکی از راه‌های عملی در جهت کاهش نرخ بیکاری به خصوص در میان قشر تحصیل‌کرده دانشگاهی، تعاون و همکاری میان افراد در قالب شرکت‌های تعاونی است. در مقایسه با شکل‌های دولتی، تعاونی‌ها دارای بهره‌وری بیشتر و ضایعات کم‌ترند و در مقایسه با بخش خصوصی از مردم سالاری اقتصادی و توزیع عادلانه ثروت و درآمد برخوردارند. بنابراین در میان سه بخش تعاونی، دولتی و خصوصی در نظام اقتصادی، تعاون و تعاونی می‌توانند بستر مناسبی برای اشتغال فارغ‌التحصیلان و جذب آنها باشند (طهماسبی گنج‌ورو همکاران، ۱۳۸۴).

در بند ۲ اصل ۴۳ قانون اساسی و هم در ماده ۱ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر تأمین شرایط و امکانات کار برای همه و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر تأکید شده است. مسلم است عملی شدن این راهکار قانونی و بهره‌گیری مطلوب از نیروی انسانی تحصیل‌کرده و منابع غنی زیرزمینی و سایر مواهب خدادادی زمینه‌های مفید و مثبتی است که افق توسعه فعالیت‌های تولیدی را برای ایجاد اشتغال در بخش تعاون روشن و امیدوارکننده می‌سازد (مدرس، ۱۳۸۲). همچنین ساختار دموکراتیک تعاونی‌ها موجب اثرات مثبت اجتماعی از جمله افزایش مشارکت و روحیه کار جمعی، احترام به آرا و نظرات دیگران، تقویت روحیه خودباوری

و اعتماد به نفس و فراهم آوردن زمینه حضور زنان در بخش‌های مختلف جامعه خواهند شد. که حتی می‌تواند از اثرات اقتصادی نیز مهم تر باشد. بر این اساس مساله اصلی این پژوهش شناسایی اثرات و پیامدهای اقتصادی اجتماعی تعاونی فارغ التحصیلان علوم دامی استان لرستان می‌باشد تا از این طریق بتوان در راستای بهبود ساختار و حل مسائل این گونه تعاونی‌ها گام‌هایی برداشت.

ضرورت انجام تحقیق ۱-۳

در جهان امروز با توجه به سرعت و حجم اطلاعات و چالش‌های پیش روی سازمان‌ها، ضرورت در اختیار داشتن معیارهایی برای تعیین موقعیت، و برنامه ریزی براساس نقاط قوت و ضعف، بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد، ایجاد جو رقابتی شدید در میان سازمان‌ها و تلاش پایان ناپذیر آنها برای بهبود کیفیت خدمات و محصولات و برآورده ساختن انتظارات و نیازهای مشتریان سبب شده است سازمان‌ها در جستجوی روشی جامع، قابل اعتماد و انعطاف پذیر برای ارزیابی عملکرد خود باشند (شیخ زاده و بهرام زاده، ۱۳۸۷).

هر سازمانی به منظور آگاهی از مطلوبیت و مرغوبیت فعالیت‌های خود، بالاخص در محیط‌های پیچیده و پویا، نیاز مبرم به نظام ارزیابی دارد (ارشدی، ۱۳۸۵). هنگامی که یک سازمان، ارزیابی مناسب و جامعی از خود نداشته باشد و کارایی و اثر بخشی فعالیت‌های خود را در سطوح مختلف، مورد سنجش قرار ندهد، به سوی کهنگی و فرسودگی، پیش خواهد رفت و بقای خود را به خطر خواهد انداخت (گیوریان و فرکوش، ۱۳۹۰).

تعاونی‌ها نیز به عنوان تشکل‌هایی مردم نهاد همچون سایر سازمان‌ها و تشکل‌ها نیازمند ارزیابی می‌باشند. ارزیابی یک ابزار مهم برای برنامه ریزی و کنترل شرکت‌های تعاونی است. این ارزیابی‌ها می‌تواند راهشگای بسیاری از مشکلات تعاونی‌ها باشد، اگر یک تعاونی بتواند اثرات اقتصادی و اجتماعی خود بر اعضا را شناسایی کند و نقاط قوت و ضعف خود را بشناسد قطعاً می‌تواند در راستای رضایت‌مندی اعضا و رسیدن به اهداف و آرمان‌های خود گام بردارد.

از آنجایی که شرکت‌های تعاونی دارای اهداف اقتصادی و اجتماعی هستند، عملکرد آنها باید از هر دو جنبه ارزیابی شود. برخلاف آنچه که بعضی از افراد تصور می‌کنند ارزیابی اثرات اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌ها بر جوامع صرفاً یک مسئله علمی و دانشگاهی نیست بلکه این ارزیابی‌ها می‌توانند، در سازماندهی تعاونی‌ها، توسعه عملی جامعه و همچنین توسط سیاست‌گذاران مورد استفاده قرار گیرند (Zeuli and Deller, 2007).

در حال حاضر شرکت‌های تعاونی فارغ التحصیلان زیادی در سطح کشور فعالیت می‌کنند. بدیهی است این شرکت‌ها پیامدهای زیادی بر اعضای خود داشته‌ و دارند. با توجه تخصصی بودن این تعاونی‌ها و تفاوت‌هایی که در زمینه سطح تحصیلات، انتظارات و مطالبات اعضا این شرکت‌ها با سایر تعاونی‌ها وجود دارد انتظار می‌رود که دستگاه‌های متولی بخش تعاون جهت برنامه ریزی و بهبود وضعیت این تعاونی‌ها نسبت به شناسایی و ارزیابی این اثرات در بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی اقدام نمایند. با این وجود متاسفانه تاکنون عزم و اراده جدی جهت پژوهش در این زمینه‌ها (اثرات اقتصادی و اجتماعی) وجود نداشته است و در حال حاضر یک نیاز جدی جهت اجرای پروژه‌های مطالعاتی در زمینه‌های فوق مشاهده می‌گردد. و این خود موجب بی‌توجهی به مسائل و مشکلات خاص آنان نیز گشته است. با این اوصاف و با توجه به تعداد روزافزون فارغ‌التحصیلان رشته دامپروری و محدودیت بازار کار آنان بدلیل تخصصی بودن رشته دانشگاهی، عدم تمایل دامداران به استخدام فارغ‌التحصیلان این بخش، اعطای تسهیلات بخش دامپروری به افراد غیر مرتبط یا بدون دانش فنی لازم و عدم توانایی دانش‌آموختگان در تامین منابع مالی کافی جهت راه‌اندازی واحدهای دامپروری، دانش‌آموختگان این رشته دانشگاهی قادر به جذب در واحدهای بخش خصوصی نیستند و از طرف دیگر بخش دولتی نیز منابع و توانایی لازم جهت استخدام آنان را ندارد.

شرکت تعاونی فارغ‌التحصیلان علوم دامی استان لرستان نمونه‌ای نسبتاً موفق از شرکت‌های تعاونی فارغ‌التحصیلان می‌باشد که با وجود سختی‌ها، مشکلات و نشیب و فرازهای فراوان توانسته با تکیه بر دانش فنی و توانایی‌های اعضای خود و توجه به بازارها و خواست مشتریان عملکردی نسبتاً موفق داشته‌ باشد و در بین دامداران، روستاییان و عشایر اعتبار و جایگاهی ویژه را کسب کند. اعتباری که حاصل سخت‌کوشی، مشارکت و همدلی اعضای آن می‌باشد.

در این پژوهش این شرکت به عنوان نمونه‌ای نسبتاً موفق مورد ارزیابی و اثرات اقتصادی و اجتماعی آن بر روی اعضا و بخش دامپروری استان را مورد بررسی شده است. اهمیت این پژوهش کاربردی بودن آن است زیرا با وجود اینکه در هر استان شرکت‌های تعاونی مسئله و مشکلات خاص خود را دارند ولی در غالب اوقات این شرکت‌ها از الگوها و چهارچوب‌های مشابه‌ای بهره می‌برند لذا مسائل و مشکلات آنان مشابه همدیگر می‌باشد و لذا می‌توان برای آنان راهکارها و برنامه‌های مشابه‌ای در نظر گرفت.